

-تعریف گردشگری و انواع آن

لغت توریسم از دو بخش «تور» و «ایسم» تشکیل شده است. «تور» به معنای سفر یا گردش است و ریشه در لغت لاتین Turns به معنای دور زدن، رفت و برگشت بین مبدأ و مقصد و چرخش دارد که از یونانی به اسپانیا، فرانسه و در نهایت به انگلیس راه یافته است. «ایسم» به معنی اندیشه یا مکتب تشکیل شده است. پس می توان کلمه «توریسم» را مکتبی دانست که پایه و اساس آن سفر است.

از منظر اندیشمندان این حوزه، دو دیدگاه کلی برای گردشگری وجود دارد؛ از دیدگاه کسانی که به صورت زنجیره ی درآمدی به آن نگاه می کنند، صنعت است و از دیدگاه کسانی که به صورت اجتماعی و از جنبه های علمی و علوم انسانی نگاه می کنند، فعالیت تلقی می شود. در زیر برخی از دیدگاه ها آمده است:

جفرسون و لیکوریش گردشگری را حرکت مردم و فشار تقاضا در این زمینه تعریف کرده اند و آن را به عنوان صنعت قبول ندارند. اسمیت نیز اظهار داشته است که بهتر است گردشگری را به عنوان مجموعه ای از چندین صنعت مرتبط در نظر بگیریم. جنکیمگز اظهار می دارد که از دیدگاه فنی، چند بُعدی بودن صنعت جهانگردی، تعریف آن را در قالب یک صنعت غیر ممکن ساخته است چرا که شرایط اصلی تولید با شاخص های عملیاتی آن تعریف نشده است و بدون دخالت عوامل اجتماعی، فرهنگی و محیطی، بُعد اقتصادی در صنعت گردشگری نمایان نمی شود. برخی دیگر نیز توریسم یا گردشگری را صنعت بدون دود نام نهاده اند. با این حال شواهد زیادی وجود دارد که نشان می دهد، مصرف کنندگان هنوز هم گردشگری را نوعی صنعت به شمار می آورند.

به نقل از سازمان جهانی جهان گردی توریسم پدیده ای اجتماعی، فرهنگی، تجاری بوده، که مستلزم جابجایی مردم به مکانی غیر از محل سکونت و کار خود است.

طبق نظریه میل و موریسون توریسم یا گردشگری به مجموعه فعالیتی اطلاق می شود که در جریان مسافرت یک گردشگر اتفاق می افتد. این فرایند شامل هر فعالیتی از قبیل برنامه ریزی سفر، مسافرت به مقصد، اقامت، بازگشت و حتی یادآوری خاطرات آن نیز می شود. همچنین فعالیت هایی را که گردشگر به عنوان بخشی از سفر انجام می دهد نظیر خرید کالاهای مختلف و تعامل میان میزبان و میهمان را نیز در بر می گیرد. به طور کلی می توان هر گونه فعالیت و فعل و انفعالی را که در جریان سفر یک سیاحت گر اتفاق می افتد گردشگری تلقی کرد.

این تعریف جامع میل و موریسون از جهانگردی شامل چهار مرحله از رفتار مصرف کننده است که گاه با یکدیگر همپوشانی دارند:

۱. فعالیت های قبل از سفر نظیر کسب اطلاعات، پرس و جو از اقوام و دوستان، نگهداری جا یا برنامه ریزی برای یک بازدید روزانه و آماده شدن برای سفر.

۲. انجام سفر از مبدا به مقصد و برعکس که احتمالاً شامل توقف شبانه در مسیر نیز می شود.

۳. فعالیت هایی که در مقصد انجام می شود که ممکن است به صورت یکنواخت و معین و بسیار متنوع باشد.

۴. فعالیت هایی که بعد از سفر انجام می پذیرد از قبیل چاپ عکس، گفتگو و بحث درباره ی تجارب سفر.

گردشگری را از بُعد تقاضا می توان به سه نوع تقسیم کرد:

۱. گردشگری داخلی (Domestic Tourism): سفر ساکنان یک کشور در کشور خودشان

۲. گردشگری درون مرزی (Inbound Tourism): مسافران غیر ساکن که وارد مرز کشور دیگری می شوند.

۳. برون مرزی (Outbound Tourism): ساکنان یک کشور که به قصد سفر از مرزهای خود خارج می شوند.

گردشگری شامل فعالیت هایی است برای افرادی که در حال سفر هستند و قصد اقامت در یک محلی به دور از خانه خود را دارند، چه برای اوقات فراغت چه برای کسب و کار و یا اهداف دیگر.

متیسون (۱۹۸۲) گردشگری را به صورت زیر تعریف می کند :

گردشگری به حرکت موقت مردم به خارج از محل کار و زندگی شان و فعالیت هایی که در طول اقامت در آن مقصد می خواهند انجام دهند و همچنین امکاناتی که شرایطی را ایجاد میکند تا به خواسته هایشان برسند گفته می شود.

گردشگری مجموع پدیده ها و ارتباط های ناشی از کنش متقابل میان گردشگران، سرمایه، دولت های میزبان، جوامع میزبان، دانشگاه های جامعه و سازمان های غیردولتی، در فرآیند جذب، حمل و نقل، پذیرایی و کنترل این گردشگران و دیگر بازدیدکنندگان می باشد. (Warver, 2000, 3)

از دیگر تعاریف گردشگری می توان به تعاریف فنی اشاره کرد که توسط سازمان جهانی گردشگری (WTO) ارائه گردیده است. این تعاریف براساس تمایز قائل شدن در رویکرد به مکان بازدید تقسیم بندی را پیرامون گردشگری در ابعاد مختلف انجام داده اند که به صورت زیر می باشد. (WTO, 1993, 1-10)

• گردشگری عبارت است از فعالیت های افرادی که برای استراحت ، کار و دیگر دلایل به خارج از محیط سکونت معمول خویش سفر کرده و حداکثر برای یک سال متوالی در آنجا اقامت می کنند.

• گردشگری داخلی (یا بومی): اشخاص مقیم یک کشور که حداکثر برای مدت ۱۲ ماه به محلی در کشور خودشان که خارج از محیط معمول زندگی آنها می باشد، سفر کنند و هدف اصلی آنها از این سفر انجام کاری نیست که سرانجام آن دریافت مزد از محل مورد بازدید باشد.

• گردشگری خارجی (یا بین المللی): افرادی که برای حداکثر مدت ۱۲ ماه به کشوری که محل اقامت معمول آنها نیست و خارج از محیط معمول زندگیشان قرار دارد، سفر کنند و هدف اصلی آنها از این بازدید انجام کاری نیست که سرانجام اش دریافت مزد از کشور مورد بازدید باشد.

بطور کلی گردشگری را می توان بر مبنای عوامل مختلفی تعریف نمود و در بررسی آن از این تعاریف استفاده نمود ولی پیرامون این تعاریف باید این نکته را مدنظر داشت که گردشگری صرفاً " یک پدیده یک بعدی نیست که در تعاریف خطی قابل بحث باشد، بلکه در برگزیده ابعاد بسیاری در زمینه های مختلفی همچون ابعاد اقتصادی ، اجتماعی فرهنگی و نظیر اینها می باشد. همچنین عوامل دیگری همچون طول مدت اقامت ، وسیله سفر ، مقاصد ، تقاضا و نظیر اینها نیز باید در تعریف گردشگری مدنظر قرار گیرد.

اهمیت گردشگری در جهان

بدون شک امروزه صنعت توریسم به عنوان مهمترین صنعت جهان، رشد سریعی در توسعه اقتصادی جهان داشته که در نتیجه افزایش نرخ رشد سالانه در تولید ناخالص ملی در سطح جهان، صادرات، تجارت جهانی و خدمات، سهم گردشگران بین المللی در فعالیت اقتصادی جهان نیز به طور مداوم بالا رفته است.

گردشگری به طور معمول در ابتدا به شکل سنتی بود. با تکامل فرهنگ ها، اقتصادها و دانش، گردشگری به فرم و شکل دیگری به نام گردشگری پایدار رسید که ۱- در نظر گرفتن سفری با برنامه ریزی دقیق ۲- رسیدن به مقاصدی که به خوبی مورد مطالعه قرار گرفته اند و ۳- همچنین تحت حفاظت قرار دادن مقاصد به عنوان اولویت در مقوله گردشگری قرار گرفتند.

عواملی که به انسان ها انگیزه سفر می دهد

رایج ترین دلایل انسان ها برای مسافرت به خارج از محل زندگیشان:

* برای گذراندن اوقات فراغت در تعطیلات

* برای دیدار با دوستان و خویشاوندان

* برای راه اندازی مشاغل تجاری و حرفه ای

* برای درمان بیماری ها

* برای انجام زیارت های مذهبی

* و یا هرگونه انگیزه های شخصی دیگر

مدیریت گردشگری چیست؟

گردشگری در واقع مدیریت بسیاری از فعالیت ها می باشد، مانند: مطالعه در مورد مقصد تور مورد نظر، برنامه ریزی های تور و همچنین تهیه کردن محل اقامت گردشگران از جمله وظایف مدیریت گردشگری می باشد و همچنین شامل تلاش های بازاریابی برای جذب گردشگران برای سفر به مقصدی خاص می باشد.

بین سفر و گردشگری تفاوت ظریفی وجود دارد

* سفر از محل اقامت یا کار خود به کمک هر وسیله نقلیه ای به محل دیگر رفتن است. رفت و آمد معمولی و روزانه را می توان به عنوان سفر در نظر گرفت.

* همه گردشگری ها قطعا شامل سفر می باشند اما همه سفر ها لزوما شامل گردشگری نیستند. ما می توانیم سفر را به عنوان یک زیر مجموعه از گردشگری در نظر بگیریم.

یک شباهت بین سفر و گردشگری وجود دارد که هر دو در یک حرکت گذرا و موقت هستند.

انواع گردشگری

-گردشگری کسب و کار

این تور برای انجام معاملات تجاری، شرکت در جلسات تجاری، کارگاه ها یا کنفرانس ها در نظر گرفته شده است. هدف گردشگری کسب و کار عمدتاً مشاغل حرفه ای می باشد.

- گردشگری طبیعت یا طبیعت گردی

گردشگری در مکان هایی معروف و طبیعت بکر و بی نظیر است. هدف اصلی کسب تجربه و لذت بردن از طبیعت مانند مزارع و حیات وحش است. اکوتوریسم بخشی از گردشگری طبیعت است.

- گردشگری فرهنگی

هدف از این نوع گردشگری درک تاریخ محلی، غذاها، تولیدات محلی و فرهنگ محلی است.

- گردشگری اجتماعی

شامل تورهایی است که در میان بستگان، دوستان و ... انجام می شود.

- گردشگری تفریحی

این گردشگری در واقع مسافرت برای دور شدن از زندگی روزمره است و اغلب برای لذت بردن و سرگرمی انجام می شود. به عنوان مثال: پیک نیک یا رفتن به ساحل.

- گردشگری فعال

در این نوع گردشگری هدف مشخصی از قبیل کوهنوردی، جهان گردی، یادگیری هنرهای محلی و یا زبان های محلی وجود دارد.

- گردشگری ورزشی

برای شرکت در برخی رویدادهای ورزشی مانند : مسابقات کریکت جام جهانی، فیفا یا المپیک است.

- گردشگری مذهبی

شامل سفر به مکان های مذهبی است.

- سلامت و یا گردشگری پزشکی

شامل سفر به منظور بهبود سلامت انسان ها است. با هدف بازدید از اردوگاه های کاهش وزن، مراکز نوروپاتی و مراکز بهداشتی درمانی است.

-گردشگری ماجراجویی

این گردشگری برای فعالیت های پرماجرا مانند سنگ نوردی، پریدن از ارتفاع زیاد(بانجی جامپینگ)،غواصی، پیاده روی، اسب سواری، گشت و گذار، قایقرانی یا اسکی می باشد

همچنین گردشگری مجازی، گردشگری کشاورزی، گردشگری آموزشی، گردشگری آثار باستانی، گردشگری فضایی، گردشگری تشویقی

و...

اصطلاحات گردشگری:

-جاذبه

این موضوع در واقع یک ویژگی فیزیکی و فرهنگی برای یک مکان است که می تواند نیازهای تفریحی گردشگران را برآورده کند.

-میراث فرهنگی

این اصطلاح در واقع شیوه زندگی ای است که توسط یک جامعه توسعه یافته و به وجود آمده و از یک نسل به نسل بعد منتقل می شود و شامل آداب و رسوم، سنت ها، مکان ها، اشیاء، عبارات هنری و ارزشمند است.

-گردشگری سیاه

این گردشگری شامل سفر به مکانهایی است که به لحاظ تاریخی مرتبط با مرگ و تراژدی است.

-مقصد

مکانی است که گردشگران از آن محل بازدید می کنند و به مدت حداقل ۲۴ ساعت در آنجا اقامت دارند . مقصد از امکاناتی که در اختیار گردشگران قرار می دهد و نیز جاذبه ها و منابع گردشگری پشتیبانی می کند.

-تورگشت و گذار

برای افرادی است که برای لذت بردن در مدت کمتر از ۲۴ ساعت قصد سفر می کنند.

-گردشگر خارجی

به فردی که به محلی غیر از محل زندگی خود می رود و به مدت حداقل ۲۴ ساعت در آن محل جدید اقامت می کند گفته می شود.

-اوقات فراغت

وقت آزاد زمانی است که وظایف به حداقل می رسد و شما می توانید استراحت داشته باشید.

-تفریح

به فعالیت های انجام شده در اوقات فراغت گفته می شود.

-سایت

مکان مشخصی است که با ویژگی های فیزیکی و فرهنگی هر منطقه تعریف می شود.

-ظرفیت حمل و نقل گردشگری

به حداکثر تعداد افرادی گفته می شود که ممکن است در یک زمان به یک مقصد توریستی سفر کنند بدون اینکه باعث تخریب محیط زیستی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و باعث کم شدن در کیفیت رضایت بازدید کنندگان شوند.

-سفر

به فعالیت خارج شدن از محل زندگی و خانه خود به منظور کسب و کار و یا گذراندن اوقات خوش گفته می شود اما نه رفت و آمد معمولی روزانه به یک محل معمولی.

-سازمان جهانی گردشگری سازمان ملل متحد (UNWTO)

سازمان جهانی گردشگری یک از آژانس های رسمی سازمان ملل متحد می باشد که هدف اصلی آن پیشبرد و توسعه گردشگری در سراسر جهان است. در حال حاضر ۱۵۷ کشور و ۵۰۰ نمایندگی از بخش های خصوصی،

موسسات آموزشی، انجمن های جهانگردی در عضویت این سازمان قرار دارند. مقر اصلی این سازمان در شهر مادرید اسپانیا قرار دارد.

تعریف اکوتوریسم و انواع آن

اکوتوریسم چیست؟ تفاوت بوم گردی (اکوتوریسم) با طبیعت گردی چیست؟

اکوتوریسم شاخه ای از صنعت گردشگری که یکی از بزرگترین و پر درآمدترین صنعت های جهان است، محسوب می شود. انجمن جهانی اکوتوریسم در سال ۱۹۹۱ آن را این گونه تعریف می کند:

-سفری به مناطق بکر و طبیعی، با حفظ مسئولیت پذیری فردی نسبت به ارزش های زیست محیطی که در نهایت موجب حفاظت از محیط زیست و ارتقا فرهنگ و بهبود زندگی مردم محلی خواهد شد. چند سال بعد از آن در سال ۱۹۹۶، اتحادیه جهانی حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی، تعریف انجمن جهانی اکوتوریسم را بسط داد و افزود:

- اکوتوریسم یک سفر مسئولانه به مناطق بکر طبیعی بوده و علاوه بر لذت به درک ویژگی های فرهنگی آن منطقه نیز می پردازد و این امر موجب ترویج حفاظت از محیط زیست می گردد و به علت دغدغه مندی افراد، سعی می شود تا اثرات منفی در محیط بر جای نماند و شرایطی را نیز جهت اشتغال و بهره مندی های اقتصادی و اجتماعی مردم بومی (محلی) آن منطقه فراهم می کند. بنابراین کسی که طبیعت سفر می کند، الزاما یک اکوتوریست محسوب نمی شود و سفر به طبیعت، بدون در نظر گرفتن مسئولیت ها و دغدغه های زیست محیطی، را می توان تنها در چارچوب گردشگری در طبیعت (طبیعت گردی) به حساب آورد. بنابراین می توان اظهار داشت که، مکان های هدف آن ها یکسان بوده و پارکهای ملی، ذخیره گاه های حیات وحش و مناطق بکر و دست نخورده طبیعی از جمله این مناطق است، اما اکوتوریسم در راستای پایداری گونه ها و زیستگاه های طبیعی قدم خواهد برداشت و به شکل مستقیم در برنامه های حفاظتی و به شکل غیر مستقیم در ایجاد درآمد برای جوامع محلی، به حفظ میراث ارزشمند طبیعی کمک می کند. همانطور که قبلا گفتیم، بنابر آخرین تعریف ارائه شده توسط جامعه بین المللی اکوتوریسم

(TIES : The International Ecotourism Society)

در سال ۲۰۱۵، بوم گردی یا اکوتوریسم:

” سفری است مسئولانه به جاذبه های طبیعی برای لذت بردن، ادراک و قدر طبیعت را دانستن (و همراهی کردن با ویژگی های فرهنگی متعلق به گذشته و حال حاضر) به طوری که حافظ زیست بوم بوده ، سبب پایداری کیفیت زندگی مردم منطقه شده، شامل آموزش بوده و در آن گردشگر و در فعالیت های سودآور اجتماعی-اقتصادی مردم محلی مشارکت داشته باشد.” در بوم گردی کلمه ی آموزش بسیار مورد تاکید قرار داشته، هم شامل مسافران و هم شامل مردم محلی می شود.

توریسم و اکوتوریسم می توانند سه نقش را در ارتباط با یکدیگر بپذیرند:

۱-همزیست، ۲- متضاد و ۳- هماهنگ

محققین معتقدند که فعالیتهای گردشگری در صورت رعایت ۶ اصل زیر مصادیق اکوتوریسم هستند:

- ۱-التزام با انجام فعالیتهایی که کمترین پیامد منفی زیست محیطی را دارند.
- ۲-زمینه سازی برای افزایش آگاهی درک طبیعت و ویژگیهای فرهنگی که باعث می شود بازدیدکنندگان نسبت به حفظ منابع طبیعی و خصوصیات فرهنگی احساس مسئولیت بیشتری کنند.
- ۳-مشارکت در حفظ و مدیریت مناطقی که به طور قانونی مورد حفاظت قرار می گیرند و سایر نواحی طبیعی
- ۴- تقویت مشارکت جوامع محلی در فرآیند تصمیم گیری مربوط به تعیین نوع و میزان فعالیت های گردشگری
- ۵- ایجاد منافع مستقیم اقتصادی و همچنین درآمدهای مکمل برای جوامع محلی
- ۶- آموزش جوامع محلی نسبت به ارزش های طبیعی محیط زندگی آنها

ویژگی های اکوتوریسم

اکوتوریسم غالباً در منطقه ای کم دست خورده ، بکر و نامسکون اتفاق می افتد و اکوتوریست ها به گشت و گذار و تماشای جلوه های ویژه طبیعت (هوای پاک ، گونه های نادر جانوری و گیاهی و دیگر خصیصه های بوم شناختی) می پردازند. اکوتوریسم علاوه بر این رابطه تنگاتنگ با طبیعت دارای چهار ویژگی عمده دیگر نیز هست:

۱- پیوند با فرهنگ

تقریباً تمامی سطح کره زمین شواهدی از روابط انسانی ،حضور و فعالیت انسانی را در خود دارد که در هر کجای دنیا متفاوت است و فرهنگ مربوط به آن منطقه را معرفی می کند. شناخت و تشخیص فرهنگ ها، یکی از اهداف

و موضوعات جذاب برای اکوتوریست است. این شناخت و تشخیص، از طرق مختلف به ویژه از طریق ارتباط با افراد محلی و کمک بومیانی که همواره با طبیعت هم زیستی دارند صورت می پذیرد.

۲- یادگیری و آموزش

این ویژگی به گفت و گو، تعامل و ارتباطی که بین اکوتوریست، محیط زیست و افراد محلی یک منطقه ایجاد می شود اشاره دارد

۳- پایدار بودن

پایدار بودن در مفهوم اکوتوریسم به این معناست که این فعالیت گردشگری بایستی کم ترین میزان اختلال و تخریب ممکن را برای محیط طبیعی و فرهنگی خود به دنبال داشته باشد.

۴- ارتقا رفاه مردمان جامعه محلی

بوم گردشگری بر پایه مشارکت، مالکیت و ایجاد فرصت اقتصادی برای مردم محلی (مردمی که درون و یا پیرامون مقصد گردشگری زندگی می کنند) استوار است و در واقع باید ابزاری باشد برای حفاظت و بالا بردن سطح کیفی جامعه محلی.

کارکردهای اکوتوریسم

اکوتوریسم مبتنی بر طبیعت، آموزش زیست محیطی و مدیریت پایدار است. پنج کارکرد اساسی اکوتوریسم را شرح می دهیم:

- حفاظت از مناطق طبیعی
- آموزش و پرورش
- تولید پول
- گردشگری با کیفیت
- مشارکت محلی

اهداف اکوتوریسم موفق

- ۱) همکاری جهت حفظ تنوع زیستی.
- ۲) توجه جهت حفظ رفاه و آموزش مردم محلی به منظور کمک برای نیل به هدف توسعه پایدار.
- ۳) ایجاد تعاملی برای بیان تجربه‌های یادگیری.
- ۴) مدیریت مهارت‌هایی که به طور ویژه بازدیدکنندگان را در حفظ مناطق طبیعی یاری رساند.
- ۵) تشویق به فعالیت‌های مسئولانه در بخش گردشگران و صنعت گردشگری.
- ۶) ارائه خدمات ترجیحاً توسط ساکنان محلی با تمرکز بر مدیریت پایدار منابع تاریخی و طبیعی.
- ۷) ایجاد مشاغل تجاری کوچک مقیاس.
- ۸) به حداقل رساندن میزان مصرف منابع غیرقابل تجدید.
- ۹) تاکید بر همکاری جوامع محلی در بخش تجاری‌سازی.
- ۱۰) بازاریابی ویژه، جهت جذب مسافرانی که به بازدید مناطق طبیعی علاقه‌مندند.
- ۱۱) تدوین سیاست‌های دولتی جهت اخذ وجوه نقدی از توریست‌ها در جهت نیل به اهداف فوق.

انواع طبیعت گردی (کتاب اکوتوریسم راهی برای گردشگری پایدار، صفحات ۵۹ تا ۱۳۰- توضیحات در

کلاس)

گردشگری مصرفی شامل جمع آوری گیاهان مثل تمشک، ماهیگیری، سفرهای زمین شناسی همراه با کند و کاو زمین و برداشت فسیل و سنگ و... شکار

گردشگری سلامت شامل حمام نمک، گل و لجن، چشمه های آب معدنی و...

مشاهده حیات وحش در زیستگاه غیر طبیعی (اکواریوم، باغ گیاه شناسی، باغ وحش، باغ پرندگان و ...)

گردشگری ساحلی شامل کمپ در سواحل، قایق سواری، ورزش های آبی- ساحلی، موج سواری، حمام آفتاب، شنا، اسکی روی آب و...

اکوتوریسم شامل پرندگان، اکوتوریسم در جوامع بدوی، نجوم، مشاهده گیاهان، عکاسی از طبیعت، تماشای حیات وحش، کوهنوردی، تجربه یادگیری و پژوهش در طبیعت

گردشگری ماجراجویانه شامل: صخره نوردی، غارنوردی، شیرجه از صخره ها، اسکی کوهستان، رفتینگ، پاراگلایدر، سورتمه سواری و... (در صورت رعایت اصول اکوتوریسم میتواند در تقسیم بندی آن قرار گیرد).

انواع اکوتوریسم از نظر درجه سختی

اکوتوریسم را می توان از نظر درجه سختی در دو گروه آسان و سخت قرار داد.

در اکوتوریسم نرم یا آسان تسهیلات بیش تری برای استفاده اکوتوریست در نظر گرفته می شود و در اکوتوریسم سخت یا تخصصی تعامل بیش تر و مستقیم تری بین اکوتوریست و محیط طبیعی برقرار می شود و حداقل تسهیلات پشتیبانی مورد استفاده قرار می گیرد. میزان خطرپذیری نیز در نرم یا سخت بودن اکوتوریسم موثر است. توریست-هایی که فعالیت های نرم و آسان را انتخاب می کنند ماجراجویی کم تری داشته و خطرپذیری پایین تری دارند. به طور کلی می توان چنین نتیجه گرفت که اکوتوریسم سخت مورد استقبال اکوتوریست هایی قرار می گیرد که در گروه های کوچک، سفرهای ویژه ای را با محدوده ای زمانی طولانی انجام می دهند و در طول سفرشان معمولاً به حداقل مورد نیاز از خدمات و امکانات اکتفا می کنند. در طرف دیگر، اکوتوریسم نرم شامل گروه های وسیع تری از اکوتوریست ها می شود که تعهد کم تری نسبت به محیط زیست داشته و بخش اکوتوریسم بخش محدودی از سفر کلی آن ها را تشکیل می دهد. اغلب سفرهای اکوتوریستی در فاصله بین این دو طیف قرار دارند.

اکوتوریسم نرم (آسان)	اکوتوریسم سخت (تخصصی)
گروه وسیع	گروه کوچک
تجربه مسافرتی متنوع	سفر مشخص به طبیعت
مواجهه اتفاقی با طبیعت	مواجهه طولانی و عمدی با طبیعت
علاقه و تعهد متوسط به طبیعت	علاقه و تعهد شدید به طبیعت
دیدار از نواحی اصلاح شده و مساعدتر	دیدار از نواحی بکر و دست نخورده

اصول اکوتوریسم چیست؟

با گذشت نزدیک به ۲۵ سال از شروع به کار انجمن جهانی اکوتوریسم (TIES) با بررسی اصول اکوتوریسم مشاهده می‌کنیم که سه اصل عمده در ادبیات آن مشهود و پررنگ است:

۱- فرسایشی و استخراجی نیست. منظور آنگونه فعالیت‌هایی است که سبب ایجاد آسیب‌های رفتاری و فیزیکی بر گونه‌های غیر انسانی در طبیعت می‌شود.

۲ - پایبندی به اخلاق زیست محیطی ایجاد می‌کند.

۳ - در رابطه با طبیعت، ارزش‌های سازگار با محیط زیست و اخلاق محور را در اولویت قرار می‌دهد.

به طور خلاصه اکوتوریسم چیزی نیست جز حفظ و نگهداری از محیط زیست، جوامع بومی و سفر مسئولانه با هدف ایجاد پایداری در زیست بوم. کسانی که می‌خواهند در زمینه بوم گردی مشارکت و فعالیت داشته باشند می‌بایست اصول زیر را به عنوان اصول اصلی و پایه‌ی این نوع خاص از گردشگری بپذیرند:

۱ - به حداقل رساندن آسیب‌های فیزیکی، اجتماعی، رفتاری و روانی در طول مسافرت

۲ - ایجاد آگاهی فرهنگی و زیست محیطی و ترویج فرهنگ احترام به طبیعت و مردم بومی

۳ - فراهم کردن تجربه‌ی مثبت و لذت بخش از سفر هم برای مسافران و هم برای افراد محلی

۴ - ایجاد منافع مستقیم مالی برای حفظ و حراست از زیست بوم

۵ - ارائه و تلاش در ایجاد تجربه‌ی به یاد ماندنی برای مسافران به گونه‌ای که آن‌ها را نسبت به منطقه میزبان دلسوز و حساس کرده و به اوضاع اجتماعی، آب و هوایی، زیست محیطی و سیاسی آن منطقه اهمیت بدهند

۶ - طراحی و ساخت امکانات سازگار با طبیعت و فرهنگ منطقه با کمترین آسیب ممکن به اکوسیستم بومی

۷ - آموزش قوانین و باورهای معنوی مردم محلی به گردشگران و ایجاد همکاری و مشارکت بین گردشگران و محلی‌ها با هدف توانمندسازی فردی و گروهی

آثار مثبت اکوتوریسم

از مهمترین ویژگیهای مثبت اکوتوریسم میتوان مشارکت در حفاظت از تنوع زیستی، کمک به رفاه اجتماعی جوامع بومی، تجربه آموزشی، مسئولیت پذیری گردشگران، قابلیت اداره شدن توسط مؤسسات و شرکتهای و گروههای کوچک را نام برد.

گسترش اکوتوریسم اگر براساس موازین علمی و استانداردهای جهانی باشد، نه تنها از نابودی حیات طبیعی کشور جلوگیری خواهد کرد، بلکه موجب توجه بیشتر به آن و بهبود کیفیت، توسعه بهینه منابع طبیعی خواهد شد و بدین ترتیب، بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی جوامع محلی را نیز در پی خواهد داشت بنابراین می توان گفت که:

- توسعه اکوتوریسم تأثیر چشمگیری بر حفاظت از منابع طبیعی و محیط زیست

-افزایش درآمد مردم محلی،

-بهبود وضعیت اشتغال محلی دارد.

همچنین راهکاری برای بهره برداری و حفاظت توأم منابع جنگلی به شمار میرود، بر این اساس، اکوتوریسم در بسیاری از عرصه های طبیعی جهان به عنوان یک راهبرد توسعه مطرح بوده و گزینه مناسبی برای تحقق اهداف توسعه پایدار کشورها در نظر گرفته شده است.

اثرات منفی اکوتوریسم

با وجود اثرات مثبت، توسعه اکوتوریسم میتواند اثرهای منفی را هم در پی داشته باشد به طوری که در صورت عدم کنترل مناسب، عدم توسعه بهینه اکوتوریسم می تواند آثار منفی زیادی از جمله:

- تأثیر منفی بر ساختارهای اجتماعی و فرهنگی افراد بومی منطقه

- ایجاد تورم در قیمتهای محلی

- از بین رفتن زمین های اجدادی،
- تغییرات ارزشی و رفتاری
- گسترش ناهنجاری های اجتماعی، فساد و جرم و جنایت، فحشاء، قمار و مواد مخدر
- از بین رفتن سنت های بومی
- تجاری کردن محصولات فرهنگی بومی
- از بین رفتن ارزش های ذاتی منابع مختلف
- تخریب و تحلیل بنیان خانواده
- اختلاف و نزاع بین افرادی که از اکوتوریسم سود اقتصادی می برند و افرادی که سود نمی برند

...

علاوه بر این، حضور طبیعتگردها می تواند سبب افزایش ارتفاع هرس درختان، سوزاندن تنه، از بین رفتن پوشش علفی و نهالها، افزایش زباله، فرسایش خاک و کاهش حیات وحش منطقه گردند .

کدهای اخلاقی-رفتاری گردشگری و اکوتوریسم

مجموعه ای از ضوابط و قواعدی که برای حفظ نظم تبیین شده است و قصد دارد گردشگری را به سمت پایداری سوق دهد و از آثار منفی آن بکاهد. افزودن اخلاق به پایداری به این دلیل اهمیت دارد که نسل های آینده حق دارند از منابع طبیعی و فرهنگی که به امانت در اختیار نسل فعلی است، استفاده کنند.

- نمونه کدهای رفتاری برای گردشگران:

-قبل از مسافرت نسبت به فرهنگ، محیط زیست، وضعیت بهداشتی مقصد و... مطالعه و اطلاعات خود را کامل کنند.

- هنگام انتخاب اقامتگاه، رستوران و سایر خدمات از اقتصادهای کوچک حمایت کنند
- محیط طبیعی را تمیزتر از زمان بازدید تحویل دهند
- آرامش حیات وحش را بر هم نزنند
- از جابه جایی سنگها برای استفاده های مختلف بپرهیزند. حشرات و خزندگان و سایر موجودات را از محلی به محل دیگر منتقل نکنند.
- از قوانین مو مقررات مناطق مورد بازدید پیروی کنند
- از خدماتی استفاده کنند که حداقل تلفات انرژی را دارد
- زباله ها را مدیریت کنند. زباله تر را در طبیعت رها نکنند و

- نمونه کدهای رفتاری برای جامعه میزبان

- اقامتگاههای خود را برای گردشگران تمیز و بهداشتی آماده سازند
- محدودیت های موجود در روستا و منطقه خود را از قبل به برنامه ریزان سفر اطلاع دهند
- برای دستیابی به رضایت گردشگر به فرهنگ و محیط زیست خود آسیب نزنند
- زباله ها در آب رودخانه ها رها نکنند
- از امکانات و تجهیزات گردشگری که با فرهنگ و محیط زیست آنها سازگاری ندارد، استفاده نکنند

- نمونه کدهای رفتاری برای برنامه ریزان سفر

- هنگام برنامه ریزی برای سفر به منابع طبیعی توجه داشته باشند
- هنگام پذیرایی از ظروف یکبارمصرف استفاده نکنند

-برای ارتقا دانش روز و آگاهی پرسنل، به ویژه راهنمایان تور ، برنامه های آموزشی ترتیب دهند

-از پروژه های زیست محیطی و فرهنگی مناطق مورد بازدید حمایت کنند

از خدمات بومی با تکیه بر توانمندی های جامعه بومی استفاده کنند و ...

دست اندرکاران (فعالان یا ذینفعان) اکوتوریسم

به طور کلی شامل دو گروه:

۱- گروه عرضه کنندگان:

الف-دفاتر خدمات مسافرتی و جهانگردی که شامل آژانسهای تورگردانی هستند و سه نوع از این دفاتر در گردشگری وجود دارد که دو مورد اول در اکوتوریسم فعال هستند)

۱- دفاتر خدمات مسافرتی (فروش بایط خطوط هوایی داخلی و خارجی، رزرو محل اقامت وسایر خدمات ترابری مسافری

۲-دفاتر خدمات سیاحتی- جهان گردی (برگزاری تورهای داخلی و خارجی و پذیرش گردشگر خارجی ، فراهم کردن مقدمات این گونه سفرها مثل اخذ روادید، تنظیم برنامه سفر، رزرو محل اسکان و ارائه سایر خدمات ایران گردی و جهانگردی با رعایت قوانین

۳-دفتر خدمات زیارتی(ثبت نام، تنظیم برنامه سفرهای زیارتی)

ب-عرضه کنندگان انواع محصولات اکوتوریسمی شامل:

۱- واحدهای اقامتی مثل هتل ها، هتل آپارتمانها،متل ها، مهمانپذیر،پانسیون، کمپینگ،اردوگاه ها به طور خاص اکولوژها)،

۲-واحدهای پذیرایی(رستوران ها، قهوه خانه ها، اغذیه فروشی ها، طبخاخی ها، کافه ها، سفره خانه ها و ...)

۳-سوپرمارکت ها، مغازه های صنایع دستی و ...

۲- گروه تقاضاکنندگان: شامل انواع اکوتوریست ها

اکوتوریست ها افرادی هستند که از مرحله علاقه ساده به طبیعت فراتر رفته و پا در عرصه شناخت رازها و زیبایی های عمیق تر آن می گذارند. آن ها به طور مسئولانه به مراقبت از طبیعت و احترام به فرهنگ بومی پایبند هستند. اکوتوریست علمی فردی در جستجوی تجربه ای ژرف و موثق است و این تجربه را از نظر شخصی و اجتماعی ارزشمند می داند. ترجیح می دهد با گروه های کوچک سفر کند، از برنامه نامشخص و کمتر از پیش تعیین شده استقبال می کند و در جست و جوی چالش های فیزیکی و فکری است. به تعامل با مردم بومی علاقه مند است و تمایل دارد از ویژگی های فرهنگی آنها آگاه باشد. انعطاف پذیر است و همچون طبیعت خود را با شرایط سازگار می کند، تسهیلات ساده را ترجیح می دهد و سختی ها و کاستی ها را تحمل می کند. تمایل دارد در حین سفر مشارکت فعالی داشته باشد. برای کسب تجربه های جدید با رضایت هزینه می کند و از آن لذت می برد.

۳- گروه نظارت کنندگان: نهادهای دولتی (به ویژه وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی) که با

انواع سیاستگذاری ها و برنامه ریزی ها باید در تعادل استفاده از منابع بکوشند.

به عبارتی دیگر فعالان عرصه اکوتوریسم شامل:

۱- جوامع محلی

۲- دولت

در تاریخ ۱۳۹۸/۵/۱۰ شورای نگهبان با لایحه تشکیل وزارتخانه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری موافقت کرد که اهداف این وزارتخانه:

- معرفی فرهنگ و تمدن غنی و ظرفیت های فرهنگی، تاریخی و طبیعی کشور و بهره گیری از مزیت ها و ظرفیت های آن برای تثبیت و ارتقاء جایگاه تمدن ایران در جهان

- توسعه نظام مدیریتی حقوقی یکپارچه، کارآمد و متکی بر مشارکت جامعه ذینفعان در بخش میراث فرهنگی (ملموس و غیرملموس)، طبیعی، صنایع دستی و گردشگری متکی بر اصول اخلاقی، ارزش های ملی-اسلامی و منطبق بر معیارهای علمی، فنی و مقتضیات جغرافیایی، تاریخی و فرهنگی کشور

-تقویت و تعمیق رابطه جامعه با موارث و دارایی های طبیعی و فرهنگی

- ارتقاء آگاهی های عمومی برای افزایش سرمایه اجتماعی بخش های میراث فرهنگی (ملموس و غیرملموس)، طبیعی و صنایع دستی و گردشگری

-توسعه ظرفیت ها و ارتقاء قابلیت های موجود در زمینه های میراث فرهنگی (ملموس و غیرملموس)، طبیعی، هنر و دانش سنتی و فناوری بومی، صنایع دستی و گردشگری

-ایجاد نظام اقتصادی کارآمد، رقابت پذیر، باثبات، متوازن، رشد مستمر و پرشتاب بر پایه مزیت های نسبی فرهنگی و طبیعی کشور با مشارکت بخش غیردولتی و بخش خصوصی داخلی و خارجی

-شناسایی، پژوهش و مستند سازی، معرفی، آموزش و ترویج حفاظت، احیا و بهره برداری خردمندانانه از میراث فرهنگی (ملموس و غیرملموس)، طبیعی، هنرهای سنتی و صنایع دستی کشور

-اهتمام ملی و تقویت حس مسئولیت عمومی و جلب مشارکت همگانی در حمایت و صیانت، حفاظت، احیا و بهره برداری خردمندانانه از میراث فرهنگی، طبیعی، تنوع فرهنگی، تنوع منظر و زیستی کشور

-دستیابی به جایگاه واقعی کشور به عنوان یکی از قطب های گردشگری جهانی از طریق توسعه کمی و کیفی گردشگری ملی، تنوع محصول و تطابق بازار با آن، ارتقاء کیفیت و استاندارد سازی خدمات گردشگری و تسهیل سفر

-تعامل هدفمند و سازنده بین المللی با تاکید بر کشورهای اسلامی در بخش میراث فرهنگی، طبیعی، صنایع دستی و گردشگری

-توسعه نظام فراگیر و کارآمد تولید و توزیع صنایع دستی در سطح ملی و بین المللی که موجب شد سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری به وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی تبدیل شود.

۳-بخش خصوصی (آژانسها، رستوران ها و ...)

۴-سازمانهای مردم نهاد و سازمان های بین المللی مانند:

-سازمان جهانی گردشگری (United Nations World Tourism Organization(UNWTO)

سازمان جهانی گردشگری پیشتازترین و شناخته شده ترین سازمان بین المللی مرتبط با توسعه و ترویج سفر و گردشگری و مهم ترین طراح سیاست های این صنعت است که زیر نظر سازمان ملل متحد اداره می شود. این سازمان هدایت ، پیشبرد و توسعه مرزهای دانش گردشگری در سراسر جهان را برعهده دارد و کانون گفتگوی کشورها درباره سیاست ها ، تجارب عملی و فنون مرتبط و دانش گردشگری می باشد. همچنین این نهاد بین المللی ، در کنار تعقیب اهداف سیاسی و اقتصادی ، با تاکید بر جنبه های اخلاقی صنعت گردشگری تلاش در کاهش میزان فقر و به حداقل رساندن اثرات منفی گردشگری دارد. یکی از برنامه هایی که این سازمان ملزم به انجام آن شده، رسیدن به اهداف «توسعه هزاره» است. این هدف ها که شامل ۸ مورد می شود در سال ۲۰۰۰ میلادی در سازمان ملل بر روی آن توافق گردید :

این اهداف موارد زیر را شامل می گردد:

-ریشه کنی فقر

-تامین آموزش ابتدائی در سطح جهانی

-برابری جنسیتی و توانمند سازی زنان

-کاهش مرگ و میر اطفال

-بهبود وضعیت مادران

-مبارزه با ایدز، مالاریا و سایر بیماریها

-تضمین پایداری محیط زیست

-مشارکت جهانی برای توسعه

- اتحادیه جهانی آموزش حرفه ای جهانگردی

Worldwide Association for Professional Training in Tourism(W.A.P.T.T)

این اتحادیه در سال ۱۹۶۹ میلادی با هدف پرورش نیروی متخصص برای صنعت گردشگری بنا نهاده شد و مقر

آن در شهر نیس کشور فرانسه است. اتحادیه بمنظور تحقق این هدف، ترویج مجموعه ای از تخصص ها، قانون گذاری و یکسان سازی سیاست ها و تدوین برنامه های آموزشی در سطح جهانی را برعهده گرفته است.

-شورای جهانی سفر و گردشگری (World Travel & Tourism Organization (W.T.T.C)

تنها ارگان جهانی است که کلیه نقش آفرینان اصلی در بخش سفر و گردشگری را گردهم آورده است و آنها را قادر ساخته تا با یک صدای واحد با دیگر ارگان های دولتی و بین المللی به گفتگو بپردازد. این شورا که مشتمل بر یکصد مدیر ارشد برجسته از تمامی بخش های صنعت گردشگری از سراسر جهان است در سال ۱۹۹۰ میلادی تاسیس شده است. این افراد از فعالیت ها و صناعی نظیر حمل و نقل، اقامت، رستوران، دارندگان امکانات تفریحی و گذران اوقات فراغت و کشتیرانی انتخاب می شوند.

- اتحادیه بین المللی هتل ها و رستوران ها

International Hotel & Restaurant Association (I.H.&R.A)

این اتحادیه در دهه ۱۹۶۰ میلادی تاسیس گردیده و تنها سازمان تجاری در سطح جهانی است که نمایندگی صنعت میهمانداری و میهمان نوازی را برعهده داشته و مورد تأیید رسمی سازمان ملل متحد است. اتحادیه مذکور نماینده فعالیت صنف هتلداری و رستوران داری در مذاکره با طرفهای بین المللی محسوب می شود.

-سازمان بین المللی هواپیمائی کشوری -ایکائو International Civil Aviation Organization (ICAO)

نهادی تخصصی در سازمان ملل متحد است که مأموریت هماهنگ سازی استانداردهای بین المللی پروازی و مدیریت خطوط هوائی در سطح جهانی را برعهده دارد. با توجه به نقش و اهمیت هواپیما در حمل و نقل و توسعه صنعت گردشگری، این سازمان پس از تمهید مقدمات در سال ۱۹۴۴ میلادی تاسیس و در آوریل ۱۹۴۷ به نهادی تخصصی وابسته به شورای اقتصادی اجتماعی سازمان ملل متحد مبدل شد و اکنون بیش از ۱۸۰ کشور جهان را در عضویت دارد و هدف آن ایمنی، امنیت و توسعه پایدار هوانوردی غیرنظامی از طریق همکاری میان دولتهای عضو است. مقر دائمی ایکائو در مونترال کانادا است

و

- انواع اقامتگاههای بوم گردی

بوم گردی بر اساس جغرافیای اقلیمی و قومی، اشکال مختلفی دارد و در هر منطقه دارای جذابیت های منحصر به فردی است که گردشگران را مجذوب خود می کند. گردشگران در تجربه بوم گردی، علاوه بر آشنایی با مهمان نوازی ایرانی و سنت ها و آداب و رسوم هر منطقه می توانند از طبیعت بکر هم لذت برده و آرامش را تجربه کنند.

اکولاژ Ecolodge

در سال های اخیر با رشد گردشگری و توسعه اکوتوریسم و طبیعت گردی مفهومی به نام اکولاژ بر سر زبان ها افتاده است. خوشبختانه با افزایش آگاهی مردم و سفرهای مسئولانه مردم متوجه مسئولیتشان در قبال طبیعت شده اند و به همین دلیل اکوتوریسم مسئولانه رشد زیادی داشته است. در راستای اصطلاح اکوتوریسم که سفر مسئولانه به مناطق طبیعی با رعایت و بهبود محیط زیست و با هدف افزایش رفاه مردم محلی» تعریف می شود، واژه دیگری به نام اکولاژ به وجود آمده که به اقامتگاه هایی گفته می شود که در محیط های طبیعی وجود دارند و با رعایت حریم طبیعت و حیات وحش ساخته شده اند.

-اکولاژ چیست؟

امروزه افراد زیادی این کلمه را شنیده اند بی آن که معنای دقیق و درست آن را بدانند. واژه اکولاژ اولین بار در دهه ۱۹۹۰ مطرح شد و به نوع متفاوتی از اقامتگاه گفته می شود که از لحاظ ساختار و نحوه مدیریت با دیگر اقامتگاه ها تفاوت دارند. اکولاژ بیشتر در نواحی دورافتاده و بکر طبیعی و در مکان هایی مثل محیط های طبیعی بکر، سواحل، جنگل ها و کوهستان های بدیع و دست نخورده ساخته می شود. اما هتل های سبز که گاهی با اکولاژ اشتباه گرفته می شوند بیشتر در شهرها و مناطق شهری دیده می شوند. البته هم اکولاژ و هم هتل های سبز هر دو بر مولفه هایی مثل مسئولیت زیست محیطی و به حداقل رساندن تاثیرات منفی حضور انسان در طبیعت تاکید دارند.

اقامتگاه هایی هستند که در محیط بومی و طبیعی و با رعایت ضوابط زیست محیطی به نحوی که با بافت تاریخی، و معماری بومی و منظر طبیعی منطقه تاسیس شده اند و تعامل زیادی با جوامع محلی دارد. در این نوع اقامتگاه ها باید به نوع اقلیم منطقه توجه ویژه ای شده باشد. همچنین شرایط حضور گردشگران با کیفیت مطلوب در آن محیا است.

از جمله اهداف تاسیس اکولوژها یا اقامتگاه های بوم گردی، می توان به توسعه پایدار گردشگری، احیای ارزش های سنتی و بومی، کمک به اقتصاد جامعه محلی و حفظ محیط زیست اشاره کرد. در واقع گردشگری فرصت های زیادی را برای کسب و کارهای کوچک خانوادگی و جوامع محلی ایجاد می کند که از جمله این فرصت ها توسعه اقامتگاه های بوم گردی در نواحی مختلف کشور است. اغلب این اقامتگاه ها خانه هایی قدیمی می باشند که احیا و بازسازی شده اند. در این نوع اقامتگاه ها تلاش بر آن است تا گردشگران با آداب و رسوم، روش سنتی زندگی مردم بومی و غذاهای محلی آشنا شوند. در این اقامتگاه ها که تقریباً همگی آن ها به صورت خانوادگی ارائه خدمات می کنند، سعی بر این است تا میهمانان با شیوه سنتی زندگی در آن محل خاص آشنا شده و از غذاهای محلی آنجا استفاده و در محیطی طبیعی، سفر خود را به انجام برسانند.

در بهترین و ایده آل ترین اکولوژها از منابع انرژی تجدیدپذیر، خدمات بازیافت، سرویس های بهداشتی دوستدار طبیعت، روشنایی های کارآمد و بهینه، غذاهای محلی، پارچه ها و حوله های ارگانیک، شوینده ها و تمیزکننده های غیرسمی، ظروف غیریکبار مصرف و غیرپلاستیکی، روش های حفاظت از آب و دیگر روش های متمرکز بر حفظ طبیعت استفاده می شوند.

اکولوژها نقش پررنگی در حفاظت از طبیعت، محیط زیست و حیات وحش دارد و اهدافش را بر آموزش و آگاهی بخشیدن به بازدیدکنندگان در مورد گیاهان و اکوسیستم محلی متمرکز کرده است. اکولوژ با فرهنگی بومی منطقه ارتباطی تنگاتنگ دارد و حتی تاثیر سنت ها و فرهنگ و زندگی مردم بومی و محلی را می توان در نوع و طراحی این اقامتگاه ها هم مشاهده کرد.

به این ترتیب، اقامتگاه های اکولوژ مفهوم اکوتوریسم را به عنوان مدل کسب و کاری پایدارتر و طولانی مدت ارائه می کنند که می تواند بدون آسیب زدن به ساکنین محلی و طبیعت و محیط زیست منطقه دستاوردهای مالی سریعی را داشته باشد.

یکی از بزرگ ترین مسائل و مشکلاتی که اکولوژها و همین طور هتل های سبز با آن روبرو هستند فقدان معنا و مفهوم جهانی برای آن هاست. در حقیقت، اکولوژ را هر منطقه و کشوری به یک مفهوم ترجمه کرده و اتفاق نظری

بین این مفاهیم وجود ندارد. این که تفاوت اقامتگاه بومگردی، هتل سبز و اکولاژ چیست در هر منطقه به یک معنی تعبیر می شود. چطور می توان مشخص کرد که این اقامتگاه واجد شرایط اکولاژ بودن است یا نه؟ چه کسی تعیین می کند که کدام اقامتگاه باید اکولاژ نامیده شود و کدام هتل سبز است؟

متأسفانه بسیاری از گواهینامه های معتبر و شناخته شده جهانی که برای هتل های سبز صادر می شوند برای یک اکولاژ بسیار هزینه بر هستند. زیرا اکولاژها اغلب کوچک هستند و به جای شرکت های بزرگ توسط کارآفرین های مستقل و نوپا مدیریت می شوند. اما مسافران ماجراجو و طبیعت گرد که می خواهند اکولاژی را برای اقامت انتخاب کنند به دنبال برخی گواهینامه ها و تاییدیه ها هستند. بسیاری از این تاییدیه ها مثل گرین سیل (Green Seal) در آمریکا بخشی از شبکه جهانی Global Ecolabelling Network است که گروهی غیرانتفاعی است که در سرتاسر جهان فعالیت دارد. هدف این گروه ها بهبود، ارتقاء و توسعه سیستم ها، محصولات و سرویس های دوستدار محیط زیست است.

هرچند مفهومی جهانی و استاندارد برای اکولاژ وجود ندارد، اما به طور کلی یک اقامتگاه اکولاژ باید دارای شرایط زیر باشد:

- اکولاژ در محیطی کاملاً طبیعی یا در ناحیه ای روستایی و در فاصله کمی از مناطق طبیعی قرار گرفته است و تحت تاثیر نشانه های تمدن شهری مثل آلودگی، سر و صدا، ترافیک و ... قرار ندارد.
- اکولاژ معمولاً کوچک است و کمتر از ۳۰ اتاق دارد.
- اکولاژ از سیستم هایی استفاده می کند که دوستدار محیط زیست باشند و طبیعت را از آلودگی و نابودی و تخریب محافظت کنند.
- اکولاژ اغلب از تاکتیک ها و روش های ذخیره انرژی استفاده می کند و در پی استفاده از تکنولوژی انرژی تجدیدپذیر است.
- اکولاژ معمولاً راهنمایان طبیعت گردی را استخدام می کند که یا به صورت تجربی یا آکادمیک آموزش دیده اند و با زیست بوم و طبیعت منطقه و فرهنگ و رسم و رسوم مردم محلی و بومی کاملاً آشنایی دارند.

- در اکولاژها کتاب ها، پوسترها، نقشه ها، عکس ها و گفتگوهای آموزشی و طبیعت محوری وجود دارد که در نهایت باعث افزایش آگاهی اقامت کنندگان راجع به منطقه می شود.
- اکولاژ با به کارگیری مردم محلی و آموزش آن ها باعث اشتغال زایی و درآمدزایی مردم بومی می شود.
- اکولاژ به میهمانان، کارکنان و بازدیدکنندگان در مورد اهمیت و ارزش اکوسیستم سالم آگاهی می دهد و به آن ها یاد می دهد که چطور بدون تخریب و اثرگذاری بر طبیعت، از آن لذت ببرند.
- اکولاژ ارتباط مستقیمی با اقتصاد محلی دارد و اکوسیستم را به عنوان راهی موثر برای درآمدزایی و اشتغال زایی پایدار و طولانی مدت مردم محلی بدون آسیب رساندن به معیشت روزمره آن ها معرفی می کند.

-انواع اکولاژ

اکولاژ انواع بسیار مختلفی دارد و در محیط های طبیعی مختلف می تواند وجود داشته باشد. بسته به هدف، تاریخچه و ارزش های اکولوژیکی منطقه می توان با اکولاژهای متعددی مواجه شد. برخی از مهم ترین آن ها عبارتند از:

-اکولاژ مدل Model Ecolodge

این اکولاژها معمولاً با هدف مشخص و از پیش تعیین شده طراحی و ساخته می شوند و کارکنانی آموزش دیده و راهنمایانی مجرب دارند. این اکولاژها اغلب در مکان های بکر طبیعی وجود دارند و آموزش های مدون و منظمی را دنبال می کنند. در این اکولاژ چارچوب ها و خط مشی مشخصی وجود دارد که ارتباط مستقیم با اقتصاد مردم محلی دارد. در این اکولاژها از بهترین تکنولوژی ها برای کاهش انرژی و به حداقل رساندن اتلاف انرژی استفاده می شود.

-اکوریزورت Ecoresorts

اکوریزورت نیز مثل اکولاژ مدل طراحی و ساخته می شود اما تفاوتش در هدف و موقعیت قرارگیری آن است. اکوریزورت ها اغلب در نزدیکی دریا و اقیانوس قرار دارند و فعالیت ها و برنامه های خلاقانه و امکانات شخصی و رفاهی ویژه تری را به میهمانان ارائه می دهند (کلاس های یوگا، آبگرم و ...). این خدمات که اغلب مدرن هستند با ماهیت طبیعی اکولاژ مدل در تضاد هستند.

-اکوکمپ و اقامتگاه های طبیعی Nature Lodges and Camps

اکولاژهای طبیعی اقامتگاه هایی کوچک یا کمپ ها و چادرهایی موقت یا دائمی هستند که در نواحی طبیعی، اغلب در طبیعت زیبا و بکر مثل کوهستان، قرار گرفته اند و در ابتدا برای هدف یا اهدافی دیگر استفاده می شده اند. این مکان ها بعدها برای اهداف اقامتی و تبدیل کردن آن به اکولاژ حفظ و بازسازی شده اند. خدمات و امکانات رفاهی که در این اکولاژها بسیار محدود و ابتدایی است و حتی ممکن است راهنمای محلی در دسترس نباشد.

-اکولاژهای روستایی Rural and Village Based Ecolodges

اقامتگاه ها و اکولاژهای روستایی معمولا همزمان که به فعالیت های زراعتی و دامداری مشغول است میزبان میهمانان نیز می شود. این اقامتگاه ها اغلب بسیار ساده و ابتدایی هستند و به صورت خصوصی و شخصی و در مجاورت نواحی طبیعی اداره می شوند. در این نوع اکولاژ به جای کارکنان آموزش دیده و راهنمای مجرب، مردم محلی و ساکن در منطقه هستند که به میهمانان سرویس دهی می کنند.

البته در همین مناطق برخی افراد محلی اقدام به اختصاص مکان هایی برای اسکان میهمانان می کنند و آن را به منبع درآمدی برای خود و دیگر افراد محلی تبدیل می کنند. آن ها با به کارگیری مردم محلی و استفاده از محصولات و تولیدات محلی نقش پررنگی در اقتصاد و اشتغال زایی محلی دارند. از بین تمام مدل های اکولاژ این نوع بیشتر در ایران متداول شده و آن را بیشتر با نام اقامتگاه های بومگردی می شناسند. کم نیستند افراد محلی که در به ویژه در مناطق کویری ایران دست به این کار زده اند و باعث رونق اقتصادی منطقه و اشتغال زایی اهالی روستا شده اند.

ضرورت مدیریت بهینه و توسعه اکوتوریسم

یکی از راهکارهای اساسی در جهت ارتقای توسعه هر کشوری، استفاده بهینه از کلیه امکانات و منابع آن با مدیریت علمی و استفاده از پژوهش های صاحب نظران است. اگر که صادرات منابع نفتی و معدنی جوابگوی نیازهای گذشته و جاری ایران بوده است، ولی ضرورت توجه به بخش های دیگر تولید درآمد و ارزآوری باتوجه به محدودیت منابع ضروری به نظر می رسد. یکی از این بخش ها صنعت اکوتوریسم است که باتوجه به وسعت کشور و تنوع بینظیر عرصه های منابع طبیعی امکان پذیر و سودآور خواهد بود. امروزه، مدیریت اکوتوریسم در ایران باتوجه به روند روبه رشد جمعیت و کاهش منابع نفتی و اتکای کشور به اقتصاد تک محوری وابسته به نفت، نه تنها یک نیاز بلکه یک

الزام برای رشد و توسعه جامعه است. در دهه اخیر برنامه ریزان، مدیران و مجریان امور در سطح جهان با توجه به کاهش منابع درآمدی، بر روی اکوتوریسم سرمایه گذاری های کلانی انجام داده اند که این پدیده نه تنها موجب حفاظت از اکوسیستمها و محیط طبیعی سالم برای زیست شده است، بلکه به تولید درآمد و ارزآوری قابل توجهی نیز منجر شده است. با این وجود در کشور ما، متأسفانه به دلیل بی توجهی به قوانین و مقررات از گذشته های دور تا کنون با معضلات زیست محیطی بسیاری که ناشی از پراکندگی مواد زائد و ضایعات، بهره برداری های بی رویه و تخریب منابع طبیعی و عدم استفاده از فناوریهای سازگار با محیط زیست مواجه بوده ایم. با این وجود، توسعه پایدار تعادل مناسبی بین اقتصاد، سلامت جامعه و محی زیست ایجاد میکند. بر این اساس و با توجه به مطالب مذکور، اکوتوریسم میتواند به عنوان شکلی از توسعه پایدار عمل کند و اگر همه عناصر توسعه پایدار را شامل شود می تواند مزایای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیستمحیطی بسیاری برای نسل حاضر و نسل های آینده به ارمغان آورد.

در همین زمینه تحقیقات مختلفی انجام شده است. مثلاً در شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدهای پیشروی اکوتوریسم بررسی هایی انجام دادند که نتایج آن نشان داد سرمایه گذاری بخش خصوصی و دولتی و مشارکت روستاییان و ایجاد اشتغال برای مردم محلی از مهمترین فرصتها به شمار مهبی رود. یا در بررسی دیگری روند توانمندسازی مردم محلی در راستای توسعه اکوتوریسم در پرو، نشان داد که توانمندسازی و مشارکت جوامع محلی در زمینه حفاظت از منابع طبیعی از فرصت های مهم توسعه اکوتوریسم است.

اصول توسعه اکوتوریسم

- کاهش اثرات منفی بر فرهنگ و طبیعت

- درآمدهای مستقیم برای حفاظت و مدیریت مناطق حفاظت شده

- آموزش گردشگران در مورد اهمیت حفاظت

- تاکید بر کار پر مسئولیتی که در همکاری با مردم و مسئولین محلی اداره می شود برای نشان دادن نیازهای محلی و منافع حفاظت. تلاش برای افزایش منافع اقتصادی برای کشور میزبان، جوامع محلی ساکن در پیرامون مناطق حفاظت شده و مناطق طبیعی

- تاکید بر نیاز بخش توریسم منطقه ای برای طراحی برنامه های مدیریتی به منظور مدیریت بازدیدکنندگان از مناطق طبیعی یا مناطقی که به عنوان مقاصد زیست محیطی تعیین می شوند .

-تاکید بر ایجاد زیرساخت هایی مطابق با محیط زیست طبیعی و فرهنگی، کاهش استفاده از سوخت های فسیلی، حفظ گیاهان و حیات وحش

-تلاش برای اطمینان از اینکه توریسم از تغییرات قابل توجهی در محدودیت های اجتماعی و زیست محیطی تعیین شده توسط ساکنان محلی ایجاد نمیکند .

تاکید بر انجام مطالعاتی که بر موضوعات اجتماعی و زیست محیطی پایه ریزی شده اند و استفاده از برنامه های نظارتی بلندمدت برای بررسی اثرات اکوتوریسم و کاهش اثرات منفی

به بیانی دیگر..

راهنمای پیشنهادی برای اجرا و مستندسازی اکوتوریسم موفق

موارد زیر به عنوان راهنمای اجرا و مستندسازی فعالیت های مرتبط به اکوتوریسم پیشنهاد می شود (۱۶):

۱) کم کردن اثرات منفی اکوتوریسم روی طبیعت و فرهنگ که به نوبه خود می تواند به اهداف و مقصود نهایی آسیب برساند.

۲) آموزش به مسافران درباره ی اهمیت حفاظت از مناطق طبیعی و تحت حفاظت .

۳) بیان اهمیت تجارت مسئولانه به صورت مشارکتی با منابع محلی و مردم، برای دیدن نیازهای محلی و حفظ منافع حفاظتی.

۴) تخصیص بودجه مستقیم برای مدیریت و حفاظت از مناطق طبیعی و تحت حفاظت.

۵) تاکید بر اهمیت نیاز برای پهنه بندی مناطق گردشگری و ایجاد برنامه ی مدیریت گردشگران برای مناطق طبیعی.

۶) تاکید بر استفاده از مبنای اجتماعی و مطالعات پایه ی محیطی در کنار برنامه های بلند مدت کنترل برای ارزیابی و کاهش اثرات.

۷) تلاش برای حداکثر کردن سود اقتصادی برای کشور میزبان، تجار و جوامع محلی، خصوصاً برای افرادی که در داخل و یا مجاور مناطق تحت حفاظت و طبیعی زندگی می‌کنند.

۸) تلاش برای اطمینان بخشیدن به این که توسعه‌ی توریسم، منجر به افزایش محدودیت‌های اجتماعی و محیطی ساکنان محلی نمی‌شود.

۹) اعتماد به زیر ساختارهایی که با یک نظم مشخص در محیط زیست توسعه یافتند و کاهش استفاده از سوخت‌های فسیلی، حفاظت از جوامع گیاهی، حیات وحش بومی و حفاظت و توجه ویژه به ارزش‌های بصری طبیعی و ادغام آن‌ها با دیگر ارزش‌های محیط طبیعی و فرهنگی.

توسعه ظرفیت برای اکوتوریسم موفق

در زیر به نقش برخی از عوامل موثر در توسعه ظرفیت اکوتوریسم موفق اشاره می‌شود:

تحقیق درباره جامعه

تحقیق برای کم کردن اثرات اکوتوریسم روی مناطق طبیعی و ایجاد توانمندی‌های فنی برای مدیریت و بهبود کیفیت اکوتوریسم ضروری است.

سازمان‌های دولتی

دانشگاه‌ها یک نقش اساسی در توسعه اکوتوریسم از طریق ارائه حمایت‌های فنی هم به شکل علمی و هم بر مبنای بهترین مطالعات صورت گرفته، دارند (۹).

سازمان‌های غیردولتی

سازمان‌های غیر دولتی نقش مهمی در توسعه ظرفیت اکوتوریسم در سراسر جهان ایفا می‌کنند. برخی از پروژه‌های تحت بررسی NGOها شامل موارد زیر می‌شوند:

۱) آموزش و ایجاد ابتکار و نوآوری خصوصاً برای جوامع که شامل ارایه خط مشی‌ها و توسعه سرمایه‌های کوچک می‌شود.

۲) انتشار استانداردها و دستورالعمل‌هایی جهت توسعه استانداردهای تجاری از طریق جلسه با سهام داران و عموم افراد (۹).

تعداد گردشگران و تقاضای گردشگری آن‌ها

تاکنون هیچ مطالعه‌ی دقیقی برای تخمین این‌که چه تعداد گردشگر طبیعت حقیقتاً علاقه‌مند به سفر بر مبنای الگوهای گردشگری شده‌اند صورت نگرفته است. علاوه بر آن نیاز و تقاضای دسته‌های مختلف گردشگران نیاز به پژوهش جداگانه‌ای دارد. اکوتوریسم در بیش‌تر موارد تحت عنوان توریسم طبیعت مورد بررسی قرار گرفته است که این منجر به فرضیه‌های غلطی درباره‌ی میزان درآمد حاصل از گردشگری شده‌است.

توان‌مندی‌های اکوتوریسمی کشور و امکان توسعه آن

تاکنون هیچ مطالعه‌ی دقیقی برای شناسایی و معرفی توان‌مندی‌های موجود اکوتوریسمی کشور صورت نپذیرفته است. تخمین این‌که چه تعداد منبع تفریحی و با چه ظرفیتی از جذب اکوتوریست در کشور موجود است، صورت نگرفته است. در همین راستا و به دلیل عدم اطلاعات پایه‌ای مورد نیاز، ظرفیت امکان توسعه توان اکوریسمی به درستی قابل پیش‌بینی نیست.

مدیریت برنامه‌های اجرایی اکوتوریسم موفق

جهت مدیریت برنامه‌هایی اجرایی در راستای دستیابی به اکوتوریسم موفق ۴ راهکار به شرح ذیل ارائه می‌شود:

- ۱) آموزش کارگشایان جوان در سراسر جهان جهت مشارکت در مدیریت مسئولانه کسب و کارها.
- ۲) کار کردن با دولت‌ها و آژانس‌های بین‌المللی برای توسعه سیاست‌های پایدار اکوتوریسمی.
- ۳) کارکردن با آژانس‌های مناطق تحت حفاظت برای گسترش ظرفیت مدیریت بازدیدکنندگان.
- ۴) ارایه بیانات جوامع مانند افراد بومی که از کمبود حقوق اجتماعی و سیاسی رنج می‌برند، در بحث‌های سیاسی (۹).

-برنامه ریزی و مدیریت مقاصد اکوتوریسم (صفحات ۱۹۱ تا ۲۴۵ فصل ۶ کتاب اکوتوریسم ، راهی برای گردشگری پایدار- توضیحات در کلاس) :

تعاریف:

خط مشی: مجموعه اقدامات تدوین شده ای است که یک گروه ذینفع در اکوتوریسم دنبال می کنند.

برنامه ریزی: فرآیندی است که دربرگیرنده انتخاب یک آینده مطلوب از میان طیفی از گزینه ها و انتخابها برای یک موضوع و قرار دادن خط مشی ها در ساختاری که به حصول نتیجه مطلوب منجر شود.

برنامه ریزی مقاصد اکوتوریسم: هر مقصد اکوتوریسم نیازمند یک طرح است که در آن نحوه اجرا و مدیریت فعالیت اکوتوریسمی تعریف می شود. این طرح از خلال یک فرآیند برنامه ریزی حاصل می شود.

۱- ارکان برنامه ریزی مقاصد اکوتوریسم:

۱-۱- هدف گذاری: تعریف اهداف اصلی - اهداف عینی

اهدافی که بر اساس منافع بالقوه تعریف می شوند:

الف- افزایش فرصت های اقتصادی

ب- حفاظت از میراث طبیعی و فرهنگی

ج- ارتقای کیفیت زیستی جامعه میزبان

اهدافی که بر اساس کمینه کردن هزینه های بالقوه (سه دسته زیر) تعریف می شوند:

الف- مدیریت هزینه های اقتصادی - مالی

ب- مدیریت هزینه های اجتماعی - فرهنگی

ج- مدیریت هزینه های زیست محیطی

۱-۲- شناخت بستر طرح

۳-۱-شناسایی و جلب مشارکت ذی نفعان

۴-۱-انتخاب یا تعریف مدل مدیریتی مقاصد اکوتوریسم

۵-۱-انتخاب سایت: تعریف کاربری اراضی و منطقه بندی

۶-۱-ارزیابی اثرات اجتماعی فرهنگی اکولوژیکی و اقتصادی

۷-۱-ایجاد تسهیلات اکووریسم و تعریف برنامه های اکوتوریستی

۸-۱-بازاریابی مقتصد اکوتوریسم

۲-مدیریت اثرات بازدیدکنندگان در مقاصد اکوتوریسم

انواع مدل های مدیریت مقاصد اکوتوریسم:

الف- مدل اداره و مالکیت با جامعه محلی

ب-مدل بخش خصوصی، مالکیت سودمحور

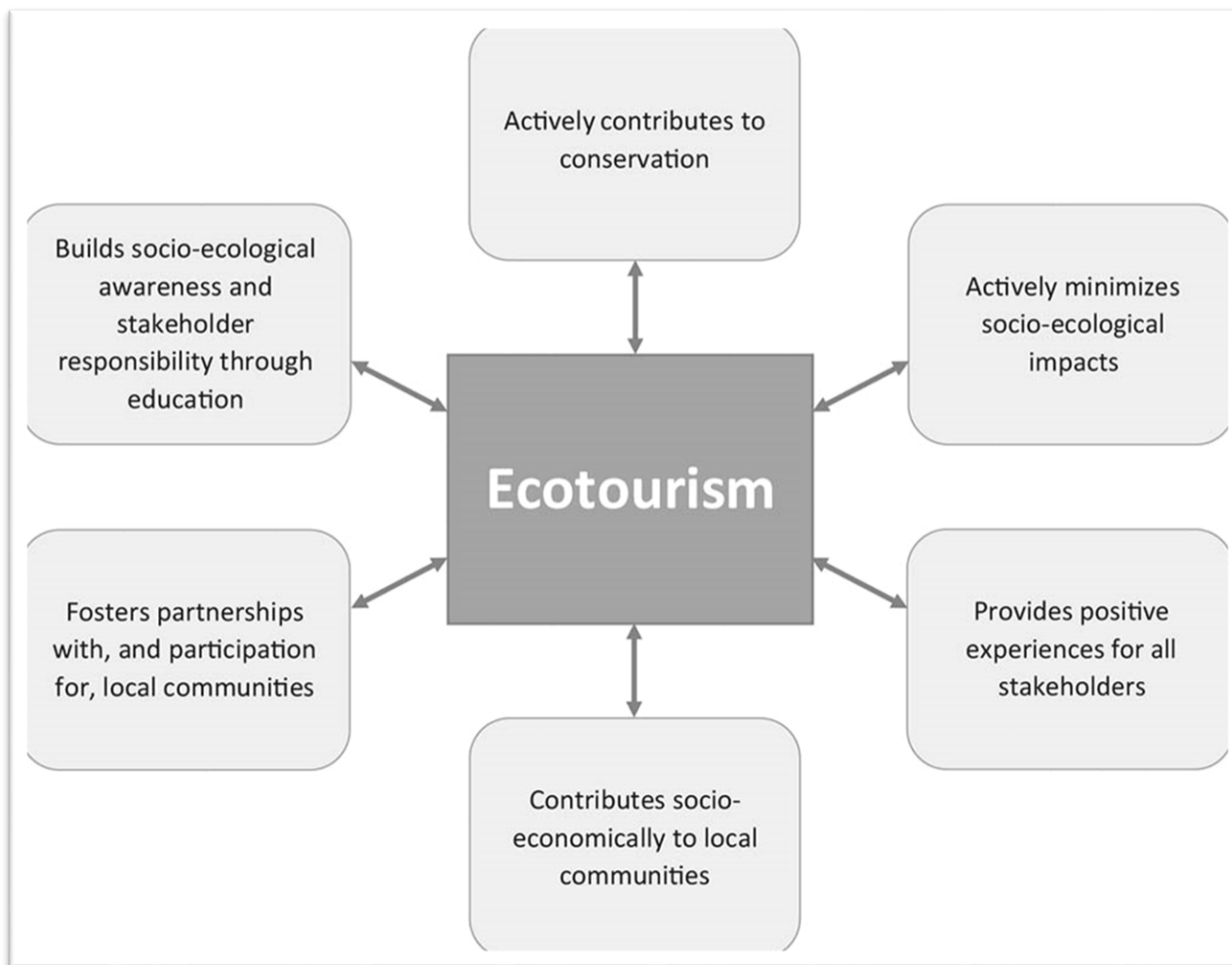
ج-مدل نیمه دولتی

د- مدل سازمان غیرانتفاعی

ه-مدل اکولا برنامه ریزی و مدیریت مقاصد اکوتوریسم

و-مدل ترکیبی بخش عمومی- بخش خصوصی انتفاعی

ز- مدل ترکیبی بخش عمومی- بخش خصوصی غیرانتفاعی

منابع

- احسانی، ا. (۱۳۹۴). اکوتوریسم، راهی برای گردشگری پایدار. چاپ دوم، انتشارات مهکامه.
- جهانیان، م. و زندی، ا. (۱۳۹۲). اکوتوریسم، چاپ سوم، انتشارات جهاد دانشگاهی.
- رنجبر، م. (۱۳۹۰). مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی و مدیریت اکوتوریسم. چاپ دوم، نشر آبیژ.
- زاهدی، ش. (۱۴۰۱). مبانی توریسم و اکوتوریسم پایدار. چاپ دوم، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- ملا، ل. (۱۳۸۹). اکوتوریسم در ایران، نیازمند مدیریت صحیح. ماهنامه ایرانا، شماره ۳۰، صفحات ۱۷-۱۴.
- میرکریمی، س.ح.، سعیدی، س. و سعیدی، س. (۱۳۹۵). اصول و مفاهیم دستیابی به اکوتوریسم موفق، انسان و محیط زیست، دوره چهارده، شماره ۲، ص ۲۳-۱۳.